

2010 m. rugpjūčio 27 d.

Nr. 32 (910)

Eina nuo 1988 m.
spalio 28 d.

Rugpjūčio 22-ąją – Juodojo kaspino dienos išvakarėse Kauno senosiose kapinėse atidengtas išpūdingas paminklas Kovotoju už Lietuvos laisvę Motinai.

Iškilmės prasidėjo šv. Mišiomis Šv. Mykolo Arkangelo (Igulos) bažnyčioje, kurias aukojo šios bažnyčios rektorius, Kauno Igulos karų kapelionas kapitonas Tomas Karklys, monsinjoras Alfonas Svarinskas, kunigas Algimantas Keina. Per pamokslą kunigas T. Karklys partizanu, Laisvés kovotojų, dabartinių tarptautinių taikos palaikymo misijų karių Motiną palygino su šventąja Marija. Taip pat paragino jaunas merginas, besiruošiančias tapti Motinomis, nepamiršti savo vaikams skieptyti tikrujų vertybų, patriotiškumo, pasiaukojimo dėl kitų ir dėl Tévnės.

Po pamaldų ilga iškilių dalyvių kolona patraukė Seniųjų Kauno kapinių, dabartinių Ramybės parko, link. Netoli Kauno Rezistencijos ir tremties muziejaus bei paminklo Žuvusiems už Tévynę saulės spinduliu nuteiktas spindėjo skulptoriaus Vidmanto Gylikio ir architektų Jono Anuškevičiaus bei Vytenio Izokaičio sukurtas 5,5 metro aukščio paminklas Kovotoju už Lietuvos laisvę Motinai, simbolizujantis Motiną, iškentėjusią savo sūnų tragiską dalią, skausmą ir dvasios stiprybę. Paminklas pastatytas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos iniciatyva ir per tūkstančio aukotojų lėšomis. Paminklo aplinką įsipareigojo sutvarkyti Kauno miesto savivaldybė.

Paminklo atidengimo šventės vedėjai Kauno valstybinio dramos teatro aktorė Inesa Paliulytė ir Lietuvos karinių oro pajėgų viešųjų ryšių vyriausasis specialistas kapitonas Gintautas Deksnytis pakvietė tylos minute pagerbti Laisvés kovotojų Motinų atminimą.

Padėkos žodį tarė LLKS štabo viršininkas dim. mjr. Vytautas Balsys.

LPKTS valdybos pirminkas Antanas Lukša sakė: „Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga bei Lietuvos laisvés kovų sąjūdis pagaliau įgyvendino seniai užsiibrėžtą tikslą – jamžino Kovotoju už Lietuvos Laisvę Mo-

LPKTS iniciatyva ir aukotojų lėšomis Kauno Senosiose kapinėse pastatytas paminklas Kovotoju už Lietuvos laisvę Motinai

Prie paminklo Kovotoju už Lietuvos laisvę Motinai autorai: skulptorius Vidmantas Gylikis, architektas Jonas Anuškevičius (kairėje), renginio dalyviai ir svečiai

tinos atminimą. Prieškelierius metus atminimo ženklais „Čia ilsisi Partizano Motina“ paženklino Partizanų Motinų kapus. Šiandien šv. Mišiose meldėme Dievą amžinosis ramybės mūsų Mo-

tinoms, anuomet nuo raudonojo teroro kentėjusioms Sibiro lageriuose ir tremtyje, niekintoms ir kankintoms, raudojusioms išniekintų savo vaikų. Netrukus atidengsime bei pašventinsime atminimo

ženklą Jų pasiaukojimui – Kovotojų už Lietuvos Laisvę Motinos paminklą.

Jau dvidešimt metų esame laisvi, išsvadavę nuo sovietų okupanto. Pripažinkime, tai nebūtų įvykę, jei Lietuva neturėtų Motinų, užauginusiu patriota savo sūnus ir dukteris, kurie vienui vieni kovojo už tėvynės Laisvę ir dau-

vai reikia, įsitikinome, nes i Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos kvietimą atsiliepė daugiau kaip tūkstantis aukotojų, iš kurių pirmoji buvo profesorė Ona Verrienė. Be jų aukų paminklas Kovotojų už Lietuvos Laisvę Motinai nebūtu pastatytas. Nuoširdžiai dėkojame Jums, Lietuvos partizanams,

LPKTS valdybos pirmininkas Antanas Lukša paminklo atidengimo liudijimą ir perkirptą juostelę įteikė ilgametei Kauno Rezistencijos ir tremties muziejaus darbuotojai Violetai Jakučiūnaitėi Gintauto Tamulaičio nuotrauka

visiems Laisvés kovų dalyviams, buvusiems politiniams kaliniams ir tremtiniams, Lietuvos šviesuomenei ir tautiečiams, gyvenantiems toli nuo Tévnės, kad atsiliepė i mūsų kvietimą.

Nuoširdžiausią partizanų ačiū tariu paminklo autoriams: skulptoriui Vidmantui Gylikui ir architektams Jonui Anuškevičiui bei Vyteniui Izokaičiui. Šis kūrinys džiugina mūsų akį ir širdį. Tikrai žinome, kad paminklas Kovotojų už Laisvę Motinai ir ilgus amžius prasmingai puoš mūsų Tévynę.

Į iškilmes atskubėjės Europos Parlamento narys prof. Vytautas Landsbergis nuoširdžiai pasveikino šio paminklo sumanytojus ir įgyvendintojus. Jis sakė: „Partizanai, savanoriai – tai yra ypatingas tikrovės reiškinys. Iškilus pavojui, lietuvių Motinos išlydėjo savo sūnus į kovą ir sakė: „Sūneli, apgink savo kraštą“. Vėliau tai pasikartojo. Išleido du, tris, penkis sūnus, visi žuvo, tačiau net ir tada Motina nepalūžo. Štai kokia Motinos meilė, tai kažkas daugiau...

(keliamas į 2 psl.)

(atkelta iš 1 psl.)

Šiandien pagerbiame Motinų skausmą. Reikia gyventi taip, kad niekas šito neužmirštų. Būtų gerai, kad čia atėtų motinos su dabar augančiais vaikais“.

Paminklo autorius – skulptorius Vilniaus Gedimino technikos universiteto docentas Vidmantas Gylikis sakė apie konkursą perskaitęs savaitraštyje „Tremtinys“. „Savo viziją, eskizus pateikiau architektui, Vilniaus Gedimino technikos universiteto Architektūrinės grafikos katedros vedėjui, profesoriui Jonui Anuškevičiui. Jis sutiko palankiai. V. Gylikis teigė mėginės įsivaizduoti, kaip turėjo jaustis Motina, pamačiusi aikštėje gulinčius išniekintus savo vaikus, todėl pavaizdavės būseną, „kai žmogaus ribos prakyksta ir jis jau nebe jis, o kažkas daugiau – Dvasia. Traipi, tauri ir labai stipri Lietuvos partizanų Motina.“

Kauno miesto meras Andrius Kupčinskas kalbėjo, kad „Partizanų Motinoms teko labai sunki dalia, todėl matome, kad šis paminklas jamžina jų skausmą ir didelę pagarbą joms. Dažnai paskutinis pasimatymas Motinai su sūnumi buvo miestelio grindinys, kur gulėjo išniekinti partizanų kūnai. Motinos net ir tada turėjo neišsiduoti, kad tai jų sūnūs.“

A. Kupčinskas dėkojo buvusiems politiniams kaliniams ir tremtiniams už sumanymą ir paminklą. Jis apgailėstavo, kad statant šį paminklą Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sajungai teko susidurti su daugybe biurokratinių kliūčių: „Tauta, nežinanti savo praeities, negali teisingai vertinti nei šiandienos, nei ateities. Gaila, kad ilgai užtruko derybos su paveldo saugotojais. Kartais negalima suprasti, kas saugoma: ar žvaigždės ant Aleksoto tilto, ar tikros paveldo vertybės,“ – sakė Kauno meras.

Lietuvos kariuomenės Karinių oro pajėgų vadas Artūras Leita, kartu su LPKTS pirmininku dr. Povilu Jakucioniu, valdybos pirmininku Antanu Lukša bei LLKS štabo viršininku Vytautu Baliu perkirps paminklo atidengimo juostelę, teigė: „Esu sujaudintas. Ir man teko garbė perkirpti paminklo atidengimo juostelę. Iš mano rankų ji pateks į Kauno rezistencijos ir tremties muziejų. Motinoms turi būti ypatinga pagarba, nes jos išleidžia savo vaikus į gyvenimą. Partizano Motina tikrai nusipelne paminklo. Pažadu, kad šią vietą lankysime, čia vyks įvairūs renginiai. Ačiū sumanytams. Telaimina Jus Dievas“.

Simbolinė paminklo atidengimo juostelė perduota

Atidengtas paminklas Kovotojų už Lietuvos laisvę Motinai

saugoti Kauno Rezistencijos ir tremties muziejaus archyvarei Violetai Jakučiūnaitei.

Renginio pabaigoje prie paminklo Lietuvos kariai padėjo gėlių girliandą, o gausiai susirinkę kauniečiai bei suvažiavusieji iš visos Lietuvos paminklo papédė papuošė žiedais ir vainikais, sužibio Lietuvos vėliavos spalvų žvakėles. Nuskambėjo Lietuvos himnas. Nuaidėjo trys salvės:

Kauno igulos kapelionas kapitonas Tomas Karklys dėkojo už Motinų atminimo jamžinimą

Laisvę Motinai ir išleidome knygą. „O knyga – ne tik paminklas, bet ir ginklas“, – sakė dr. P. Jakucionis.

„Šiandien mes pajėgūs išmatuoti aukščiausius kalnus, giliausias jūras, tolimas planetas, bet kas išmatuos, kas pajėgs suprasti tą beribį skausmą, kuris palietė Motinų širdis, kuris atémė jų senatvę sepatvės paguodą, pravirkdė seneles tų sūnų, kurie krito

didvyriškose kautynėse už Lietuvos laisvę ir laimingą atėit? Laikas užgydys žaizdas, bet ne Motinų. Jos iki karsto lentos žiūrės į tą vingiuotą, balą takelių, kurio jos sūnelis išėjo parnešti Laisvės. Ji rylos ilgais vakarais, šluostydamas nuo skruostų ašaras, ir žiūrės, ar nepareis, ar nepradžiugins jos senatvę. Tačiau jos matys savo sūnelius tik sapne, tik sapne su jais kalbėsis, o pabudusios vėl apsipils ašaromis, skausmo kalavijas vėl perdurs jų širdis. O gal tau ta užmirš Laisvės kovotojų Motinas, gal niekas joms, duonos neturinčioms, neištėties kąsnelio, pagalbos ranką. Tai būtų didžiausias Tautos nedékingumas Laisvės kovotojų Motinoms. Jos už laisvę aukojo didžiausią auką – savo mylinčius sūnus?“ – Tai eilutės iš Tauro apygardos kapeliono kunigo Justino Lelešiaus-Grafo dienoraščio, rašyto 1947 metais. Deja, partizanų Motinos beveik pamirštos. Jų, paaukojusių savo

Kauno igulos karininkų ramovės salėje vos tilpo susirinkusieji

už Lietuvą Tėvynę, už Motinų pasiaukojimą ir už amžiną pagarbą kovotojams, žuvusiems už Lietuvos laisvę. Paminkla pašventinto Kauno igulos karo kapelionas kapitonas Tomas Karklys.

Vėliau pilnuteleje Kauno igulos karininkų ramovėje buvo pristatyta Stanislovo Abromavičiaus knyga „Partizanų Motinos“, kurioje aprašyta daugiau per 70 Motinų gyvenimo istorijų.

LPKTS pirmininkas Povilas Jakucionis sakė, kad pastatėme du paminklus: paminklą Kovotojų už

Knygos „Partizanų Motinos“ autorius Stanislovas Abromavičius mielai dalijo autografus

vaikus, buvo apie 10 tūkstančių.

„Šiandien ne tik jų gyvenimo, kai kurių net vardų nežinome, kada ir kur jos apraudodamos mirė, kur palaidotos. Dauguma vadinamųjų krašto muziejų linke daugiau kapstytis archyvuose, fiksuoja nereikšmingus jų kraštui įvykius, nei aprašyti, apklausti dar likusius gyvus pasipriešinimo įvykių liudininkus. Net Sąjūdžio įvykių tolsta labai greitai, tačiau nelabai yra kam apie tai rinkti dokumentų, tų įvykių dalyvių

atsiminimų. Tik dvi Motinos: Kazimiera Vasiliauskienė ir Magdalena Popierienė, kurių pošeis sūnus žuvo, po mirties apdovanotos Vyčio Kryžiumi. Kitos primirštos ar pamirštos, – sakė S. Abromavičius.

Knygos autorius padėkojo visiems talkininkams, padėjusiems aprašyti Motinų gyvenimus. S. Abromavičius taip pat įvertino visų aukotojų didžiulį indėlį, jamžinant Laisvės kovotojų Motinų atminimą. „Paminklo statybos organizatoriai išdalijo prašymus paaukoti paminklui vienims 141 Seimo nariams, tačiau paramos susilaukė... iš 8, tik tų, kurie patys pajuto trėmimų baisumus. Ne tik Seimo milijonieriai, bet ir vienims žinomi verslininkai, milijonieriai ir milijarderiai, šokantys televizijose, rodantys mums savo kasdieninę prabangą, paaukoti nepanoro“, – sakė rašytojas.

Knygos pristatyme taip pat kalbėjo pirmoji aukotoja paminklui prof. Ona Voverienė, monsinjoras Alfonsas Svarinskas.

LPKTS pirmininkas dr. Povilas Jakucionis ir valdybos pirmininkas Antanas Lukša įteikė LPKTS žymenis „Už nuopelnus Lietuvai“ Šv. Arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčios rektoriui, Kauno igulos karo kapelionui kapitonui Tomui Karkliui – už nuolatinę Dievo žodžio sklidą Lietuvos Laisvės kovotojų, buvusių politinių kalinių ir tremtinų renginiuose, Lietuvos kariuomenės Karinių oro pajėgų viešųjų ryšių vyriausajam specialistui kapitonui Gintautui Deksniniui – už nuolatinę nuoširdę bendradarbiavimą bei organizuojant Laisvės kovų dalyvių, buvusių politinių kalinių ir tremtinų renginius, Lietuvos visuomenės veikėjui, rašytojui ir publicistui Stanislovui Abromavičiui – už nuoširdę bendradarbiavimą ir Laisvės kovotojų atminimo jamžinimą, skulptoriui Vidmantui Gylikui ir architektui Jonui Anuškevičiui – už Lietuvos Laisvės kovotojų ir jų Motinų atminimo jamžinimą, bei padėkas visiems prisidėjusiems prie paminklo pastatymo, knygos išleidimo ir šio įspūdingo renginio organizavimo.

Kauno igulos karininkų ramovėje buvo eksponuojama Lietuvos dailės akademijos absolvento Girdenio Grickevičiaus Partizanų Motinų portretų paroda. Parodą svečiams pristatė pats autorius.

Vardiniai knygos egzemplifioriai įteikiti visiems aukojusiems paminklo Kovotojų už Lietuvos laisvę Motinoms pastatymui ir knygos „Partizanų Motinos“ išleidimui.

Jolita NAVICKIENĖ
Autorės nuotraukos

Dėl paminklo J.Pilsudskiui statybos Druskininkuose

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos protestas

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajunga (LPKTS), atstovaujanti didžiausių dalį organizuotų partizanų, buvusių politinių kalinių ir tremtinių, reiškia griežtą protestą dėl Druskininkų miesto mero Ricardo Malinausko sumanymo miesto parke statyti paminklą buvusiui Lenkijos diktatorui maršalui Juozui Pilsudskiui.

Neva J.Pilsudskis buvęs, gyvenęs Druskininkuose ir kažką miestui davęs. Davė ar nedavę – niekas to gerai nežino ir nepamena. Bet visi vyresniosios kartos lietuvių gerai žino ir pamena J.Pilsudskio, laikius save lietuviu, išdavystes ir sutarčių laužymą. Vienas istorikas, galvodamas ne tik apie J.Pilsudskį, bet ir tebestovinčius paminklus P.Cvirkai ir Salomėjai Nėriai, yra tiksliai pasakęs: išeina taip, kad jei norėtum po mirties būti pagerbtas paminklu – išduok Tėvynę. Čia svarbus principo klausimas – kam ir už kokius nuopelnus gali būti statomi paminklai? J.Pilsudskis – jokius padorumo principus netelpa.

Prof. V.Landsbergio nuomone, J.Pilsudskis lietuviams bendriausia prasme lieka nelaimės ir ilgalaikės žalos figūra, ypač dėl 1920 m. Vilniaus užgrobimo jėga ir dėl išdavyste sulažytos sutarties. LPKTS solidarizuojasi su šia nuomone.

Gal Ričardas Malinauskas – ne lietuvis, gal Druskininkų gyventojai – ne lietuvių ar dauguma kurto svečių – ne lietuvių, jei jiems atrodytų, jog paminklas J.Pilsudskiui galėtų stovėti vien todėl, kad jis svarbus turistams iš Lenkijos? LPKTS mano, kad komercializuoti savo tautos istoriją yra amoralu.

Lenkai elgiasi kitaip. Jie neleidžia Seinų krašto kaimo kapinaitėse pastatyti kryžių su užrašu „Žuvusiems Lietuvos savanoriams“, kurie ten žuvo to paties J.Pilsudskio nurodymu sulaužius taikos sutartį ir klasingai juos užpuolus. Daug metų buvo vargta, kol gautas leidimas Seinuose pastatyti paminklą vyskupui Antanui Baranauskui, iki šiol neleidžiama jo vardu pavadinti vieną iš miesto gatvių. Nors vyskupas A.Baranauskas tikrai nieko blogo Lenkijai néra padaręs. Visai kitas dalykas – J.Pilsudskio išdavystės ir Lietuvos apiplėšimas, aplėšiant mūsų istorinę sostinę Vilnių ir visą Vilniaus kraštą bei prieverta lenkinant jų gyventojus. Todėl manome, kad šiuo atveju lietuviams reikėtų pasimokyti iš lenkų ir elgtis panašiai, kaip lenkai Seinų krašte.

Paminėtos „Baltijos kelio“ metinės

Vilnius. Rugpjūčio 23-ąją minėjome „Baltijos kelio“ 21-ąias metines. Ta proga Vilniuje vyko skulptūros „Laisvės kelias“ plynų mūrijimo ceremonija. Skulptūra skirta Lietuvos valstybės atkūrimo dvidešimtmečiui. Ji simbolizuoja gyvą žmonių grandinę, daugiau nei prieš 20 metų sujungusi tris nepriklausomybės siekusių Baltijos valstybes, nusidriekusių 600 kilometrų ir tapusių analogų pasaulyje neturinčia vienybės išraiška.

Skulptūros autorius Tadas Gutauskas džiaugėsi piliečių iniciatyvumu: „20 metų einame Laisvės kelio ir noriu pasidžiaugti, kad per rekordiš-

sų ateičiai – laisvės siekiui. Kai mes vieningai pareiškėme, kad jokiais paktais mūsų laisvės negalima atimti. Kad ji yra šventa. Tuomet ir pasaulis paramė, kokie mes vieningi, kaip troštame laisvės. Tokios pilietiškumo pamokos nežinojo ne tik mūsų, bet ir pasaulio istorija. Ši pamoka amžiams išliks nemari.

Baltijos kelias – tai tautos kūrėjus; tai tautos viltis ir tikėjimas; tai laisvės ir vienybės simbolis; tai mūsų tautos ateitis.

Tegu laisvės simbolis, kurį atidengiame, kasdien mums primena tas pačios dienas, iškvepia mus, suvienija ir

LPKTS Kauno filialo nariai Vytauto Didžiojo karos muziejaus sode.

Susikibę rankomis LPKTS Kauno filialo nariai paminėjo „Baltijos kelio“ bei Molotovo ir Ribentropo pakto pasirašymo dieną Jono Sakelio nuotr.

kai trumpą laiką surinkome iniciatyvinę grupę. Beveik 20 tūkst. žmonių palaikė idėją, todėl po mėnesio pakviesime į skulptūros užbaigtuvės“.

Skulptūros atidengimo iškilmėse dalyvavo LR Prezidentė Dalia Grybauskaitė, Europos Parlamento narys prof. Vytautas Landsbergis, Estijos Parlamento narys, Estijos ir Lietuvos parlamentinės grupės pirmininkas Ennas Eesmaa, Latvijos liudies fronto muziejaus direktorė Meldra Usenko, kadenciją baigęs prezidentas Valdas Adamkus, Seimo pirmininkė Irena Degutienė bei Ministras pirmininkas Andrius Kubilius, kiti Lietuvos ir užsienio svečiai.

Prezidentė Dalia Grybauskaitė sakė: „Kaip ir prieš dvidešimt metų, mes susibūrėme čia, kad prisimintume ir pagerbtume svarbų įvykį ne tik mūsų, bet ir visų Baltijos tautų gyvenime. Įvykį, turėjusį lemtingą reikšmę mū-

sustiprina šiandienos iššūkiams.

Išlikime „Baltijos kelio“ – „Laisvės kelio“ – dvasioje ateities darbams.“

Kaunas. „Būkime vienungi šiandien, kaip tada Baltijos kelyje, vėl susikabinkime rankomis“, – Kauno miesto meras A. Kupčinskas rugpjūčio 23 dieną kvietė Kaune, Vytauto Didžiojo karos muziejaus sodelyje, susirinkusius LPKTS Kauno filialo narius, kauniečius bei miesto svečius. Susirinkusieji tuo pat susikabino rankomis. Gyva grandinė priminė Lietuvos žemėlapio kontūrus.

Į susirinkusiuosius kreipėsi LR Seimo narys A. Dumčius, LPKTS Kauno filialo pirmininkas Juozas Savickas. Tylos minute buvo pagerbtai žuvusieji už Lietuvos laisvę, prie Nežinomojo kario kapo ir Laisvės paminklo padėta gėlių.

„Tremtinio“ inf.

Europos savivoka – saugumo garantas

Trijų Erelų apsuptyje

20 amžiaus pradžioje Lietuvą supo trys agresyvūs Ereliai. Visi trys gyvėsi tada jau labai sumažėjusios Lietuvos žemėli. Baigiantis Pirmajam pasauliniam karui Rytių erelis pavertė raudonaja penkiakampe žvaigžde, tačiau užsienio politikos tikslai liko tie patys. Vasario 16-osios Respublika viapsiškai atskleidė Tautos kūrybines galias. Lietuva per dvi dešimtis laisvo atkuriamojo darbo metų, pasak publicisto Bronio Railos, tapo Gintaro šalies stebuklu. Vilnius ir Klaipėdos kraštolaikinas užgrobimas akivaizdžiai parodė galingesnį kaimynų tuometinę nedraugišką politiką Lietuvos atžvilgiu. Tuomet Europa dar nebuvos suvokusi turinti tik vienintelį priimtiną kelią – taikios kūrybinės raidos kelią.

Pasaulinii karų pamokos

Dvieju agresyvių totalitarinių režimų vadėivų Stalino ir Hitlerio slaptas suokalbis Maskvos Kremlieje 1939 m. rugsėjo 23 d. buvo lemtingas Europai ir visam pasaullui. Tada buvo suplanuota Antrojo pasaullinio karo pradžia ir pasidalintos nepriklausomų Europos valstybių teritorijos. Tai buvo ižūlus maskuojamos agresijos sandėris. Pasak nobelisto A.Solženycino, tą suokalbi pasiraše Stalinas – Molotovo, Hitleris – Ribentropo ranka. To meto totalitarinių režimų vadėivos ir jų artimoji aplinka, vykdydami imperinę politiką, dar nesuvokė, o gal ir negėbėjos užvokti, kad agresija kaimynų atžvilgiu néra ir negali būti pažangos veiksny. Žmonija 20 amžiuje išgyveno du pasaullinius karus. Mokslo ir technikos pažanga akivaizdžiai byloja, kad trečiasis pasaullinis karas, jeigu kiltų, baigtųsi visuotiniu susinaikinimu. Branduolinio ir kitų rūsių masinio naikinimo ginklų atsargų pakanka tokiai savižudiskai katastrofai išgyvendinti.

„Baltijos kelio“ renginys

Rugsėjo 23 d. slapuoju protokolu Lietuva buvo priskirta Vokietijai, o Latvija ir Estija – Sovietų sąjungai. Po penkių dienų dalybos buvo patikslintos – Lietuva atiteko sovietams.

Sis agresorių mainikavimas svetimomis žemėmis ir tautų likimo žaidimu yra įspėjamai pamokantis. 1989 m. rugsėjo 23 d., minint Stalino-Hitlerio suokalbio metines, per du milijonus Baltijos šalių gyventojų nuo Vilniaus iki Talino gyvaja grandine pademonstravo pasaullui pavergtų tautų troškimą nusimesti okupacijos jungą, kaip gédingą agresijos palikimą. Nuo 2005 metų rugpjūčio 23-ioji vadina „Baltijos kelio“ diena.

„Baltijos kelio“ diena ir jos kasmetiniai minėjimai akivaizdžiai rodo, kad Europos tautos, išsiveržusios iš sovietinio narvo, rado priimtiną ir orų būdą gyventi taikiai ir, solidariai puoselėjant bendrasisvertybęs, siekti bendrojo gėlio. Nūdien Lietuvos rytinė siena saugiai ir patikimai saugoma. Savo jégomis to pasiekti nebuvos įmanoma.

Edmundas SIMANAITIS

Rezistencijos ir tremties literatūros autorų dėmesiui!

Siekiant, kad rezistencijos ir tremties literatūra būtų kuo prieinamės jaunimui, ketinama ją publikuoti internete. Iniciatorius Rūtenis Pišrys jau yra nuskenavę žemiau saraše pateiktas knygas. Kviečiame atsiliepti jų autorius ar autorų atstovus ir patvirtinti sutikimą (ar nesutikimą) knygas skelbti internete nemokamai.

Kreiptis į „Tremtinio“ redakciją tel. (8 37) 323 204 (trečiadieniais-ketvirtadieniais 11–15 val.).

Partizanų kovos Lietuvoje

1. Juozas Daumantas. Partizanai [memuarai]. Vilnius, Vaga, 1990, 3-asis fotograuotas leidimas.
2. Juozas Brazaitis. Vienųvieni. Vilnius, 1990, Fotograuotinis leidimas.
3. V. Ramoju. Kritisieji už laisvę. I-II tomai. JAV, 1967.
4. Kestutis K. Girnius. Partizanų kovos Lietuvoje. "Mokslo" leidykla "Atgimimo" bendrovė.
5. Nijolė Gaškaitė. Pasiprirenimo istorija 1944–1953 metai.
6. Juozas Starkauskas. Čekistinė kariuomenė Lietuvoje 1944–1953 metais. Vilnius, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 1998.
7. Redagavo Rima Mekaitė. Karas po karo. Ginkluotasis antisovietinis pasiprirenimas Lietuvoje 1944–1953 m. Parodos katalogas. Antras leidimas. Vilnius, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Genocido aukų muziejus, 2005.
8. Parengė Eugenijus Jakimavičius. Kovoja Lietuva 1944–1953. Vilnius, Petro ofsetas, 1996.
9. Kestutis Kaspars. Lietuvos karas. Kaunas, 1999.
10. Nijolė Gaškaitė, Dalia Kuodytė, Algimantas Kašeta, Bonifacas Ulevičius. Lietuvos partizanai 1944–1953. Kaunas, 1996.
11. Dalia Kuodytė, Eugenijus Peikštėnas, Jonas Vaičenonis, Dalius Žygelis. Už laisvę ir tėvynę. Vilnius, 2004.
12. Nijolė Gaškaitė, Algimantas Kašeta. Juozas Starkauskas. Lietuvos partizanų kovos ir jų slopinimas MVD-MGB dokumentuose 1944–1953 metais. Kaunas, 1996.
13. Antanina Garmutė. Motinėlė, auginai. Kaunas, 1993.

Partizanų kovos apygardose

14. Antanas Šimėnas. Kovoje dėl Lietuvos laisvės. Kaunas, 1998.
15. Sudarė Irena Stanislauskiene. Amžinai gyvi. Kėdainiai, 2007.
16. Balys Juodzevičius. Laisvės kaina.
17. Bronislava Vinskienė. Amžinieji ąžuolai. Vilnius, 2007.
18. Parengė Balys Juodzevičius. Dejavė žemė ir žmonės.
19. Stanislovas Abromavičius, Kestutis Kaspars, Rūta Trimoniene. Didžiosios Kovos apygardos partizanai. Kaunas, 2007.
20. Sudarytoja Daiva Gadliauskai-

tė. Drąsiai stovėsim laisvės sargyboj... A. Baranausko ir A. Vienuolio-Zukausko memorialinis muziejus, UAB „Petro ofsetas“, 2006.

21. Jovitas Jankauskas, Vytautas Simonavičius. Giedraičių partizanai. Vilnius, 2006.

22. Adomas Druktenis, Juozas Girdzijauskas, Antanas Pocius, Zigmantas Pocius, Janina Šniurevičiūtė-Siuipienė. Aitvarai. Kęstučio apygardos partizanai. Kaunas, 1998.

23. Sudarytoja Aurelija Malinauskaitė. Laisvės kovos Priskelimo apygardoje. Vilnius, 1999. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, Šiaulių „Aušros“ muziejus.

24. Sudarė Vytautas Steponaitis. Laisvės kovų aukos pietų Žemaitijoje. Kaunas, 1998. Antrasis pataisytas ir papildytas leidimas.

25. Stanislovas Abromavičius. Didžioji Kova. Kaunas, 1999.

26. Antisovietinis pasiprirenimas Kaune. I dalis. Laisvės kovų archyvas. Kaunas, LPKTS, 2007.

27. Vytautas Slapšinskas. Laisvės Vytis. Kaunas, 1999.

28. Elena Markuckytė, Donatas Pilkauskas. Kovoje už brangią Tėvynę. Panevėžys, 2008.

29. Kestutis Remeika, Geistautas Gečiauskas, Vidas Grigoraitis, prof. dr. Tomas Remeikis. Lietuvos partizanų Vytauto apygardos Tikro rinktinė 1945–1957 m. Vilnius, 2003.

30. Antanina Garmutė. Išėjo broliai. Kaunas, 1990.

31. Algimantas Muturas ...geriau tegul gegutė užkukoja... Mažeikiai, 2006.

32. Janina Semaškaitė. Vaičėno būrio žūtis. Vilnius, 1994.

33. Vyr. Redaktorė Dalia Kuodytė. Laisvės kovų archyvas-10. Kaunas, 1994.

34. Stanislovas Abromavičius. Žalias Velnio takais. Kaunas, 1995.

Apie partizanus

35. Auksutė Ramanauskaitė-Skokauskienė. Generolas Adolfas Ramanauskas-Vanagas. Vilnius, 2008.
36. Sudarytoja Auksutė Ramanauskaitė-Skokauskienė. Generolas Adolfas Ramanauskas-Vanagastautos ir valstybės atmintyje. Kaunas, 2007.
37. Vida Uršulė Ruseckienė. Laisvės rūmų architektas. Kaunas, 2007. Istorinis romanas.
38. Antanas Paulavičius. Per kryžių ir kalaviją. Vilnius, 2002.
39. Juozas Lukša-Daumantas. Laiškai mylimosioms. Kaunas, 1994.
40. Ona Voverienė. Lietuvos Laisvės kovos karžygys Vaclovas Voveris-Zaibas. Vilnius.
41. Algimantas Petrauskas. Tėvynėjo plakė širdis. Kaunas, 2005.
42. Janina Šyvokienė. Gyvenimą paaukojės Tėvynėi. Vilnius, 2006.
43. Viktoras Ašmenskas. Generolas Vétra. Vilnius, 1997.

Atsiminimai

44. Algimantas Lisauskas. Iš pragarangos. 2006.
45. Justinas Lelešius-Grafas, Lioginas Baliukevičius-Džukas.

Dienoraščiai. Kaunas, 1994.

46. Adolfas Ramanauskas (Vana-gas). Daugel krito sūnų... 1991.

47. Juozas Barisa. Gyvenome vien tik viltimi. Kaunas, 1998.

48. Marija Kinertaitė-Laugalienė. Jaunystė ir rezistencija. Ukmergė, 1996.

49. Stasys Avižinis. Gyvi jie mano atminty. Marcinkonys, 2007.

50. Algirdas Jėčys. Sutryptos vil-ty. Vilnius, 2000.

51. Birutė Runaitė-Šidlauskienė. Tau, mano Tėvyne. Kaunas, 2005.

52. Parengė Romas Kaunietis. Miškiniai, prisiminimų rinktinė. Vilnius, 2002.

53. Sudarytojas Vytautas Juodsnukis. Tada, kai žuvom dėl Tėvynės. Kaunas, 1996.

54. Vytautas Juodsnukis, Suvalkijos partizanų takais. Kaunas, 2000.

55. Parengė Balsys Juodzevičius. Žadėjom laisvę Tau parnešti. Utēna, 2007.

56. Povilas Pečiulaitis. Šitą paimkite gyvą. Kaunas, 1993.

57. Jonas Žičkus. Nueitas kelias. Vilnius, 1999.

58. Justinas Lelešius-Grafas. Partizanų kapeliono dienoraštis. Kaunas, 2006.

59. Elena Juciūtė. Pėdos mirties zonoje. Išleido L.Š.S.T. Simo Kudirkos kuopos Niujorke.

60. Leonas Vilutis. Likimo mozai-ka. Kaunas, 1992.

61. Antanas Paulavičius. Kraujo upeliai tekėjo. 1990. LTS.

62. Albinas Slavickas. Kapai be kryžių, kryžiai be kapų. Kaunas, 2009.

63. Sudarytojas Vytautas Bukauskas. Studentų byla. Vilnius, 1995.

64. Viktoras Ašmenskas. KGB spąstuose. Vilnius, 2006.

Įamžintas atminimas

65. Parengė Juozas Kuckailis. Išėjo ginti brangios tėvynės... Partiza-nų dainos. Marijampolė, 1999.

66. Parengė Vytautas Ledas, Henrikas Rimkus. Sušaudyti dainos. Vilnius, 1990.

67. Vytautas Kazilionis. Daina-vos apygardos partizanų atminties paminklai. Varėna, 2005.

68. Karolis Bačionis. Tas mielas žodis laisvė. Joniškis, 2005.

69. Atlasas. Pietų Lietuvos parti-zanų sritis. Vilnius, 2008.

70. Sudarytojas Vincas Gurskis. Varpo dūžiai. Vilnius, 2001. Laisvės kovotojų kūrybos antologija.

71. Sudarė Nijolė Gaškaitė-Žemaitienė. Partizanai apie pasaulį, politiką ir save. Vilnius, 1998.

72. Bernardas Gailius. Partizanai tada ir šiandien. Vilnius, 2006. Ver-sus aureus.

73. Birutė Pečiokaitė-Adoménienė. Paskutinieji. Kaunas, 2000.

74. Aldona Vilutienė, Justinas Sa-juskas. Ištark mano vardą. Vilnius, 1999. Tauro apygardos partizanų var-dynas.

75. Vladas Šemetas. Suvalkijos kovų aidai. Kaunas, 1995.

Kita rezistencijos ir tremties literatūra

76. Sudarė Teresė Rubšytė-Ūk-sienė, Loreta Kalnikaitė. Erškėtių ke-liu-II. Kaunas, 2009.

77. Sudarė Albina Venskevičienė. Ešelonų broliai. Vilnius, 1991. Vyurys.

78. Valentinas Gustainis. Be kal-tės. "Minties" leidykla, 1989.

79. Vincas Krėvė. Bolševikų inva-zija ir liaudies vyriausybė. Vilnius, 1992.

80. Sudarė K. Pūkelis. Leiskit į Tė-vynę. Šviesa, 1989.

81. A. Martinionis. Lietuvos ka-riuomenės tragedija. Vilnius, Mintis, 1993.

82. Jūratė Bičiūnaitė-Masiulienė. Jaunystė prie Laptevų jūros. Vilnius, "Mintis", 1990.

83. Pulk. J. Petruitis. Kaip jie mu-sušaudė. Valstybinė leidykla Kaune.

84. Edvardas Turauskas. Lietuvos neprilausomybės netenkant – įvykiai. Lietuviškos knygos klubas.

85. Janina Semaškaitė. Protėvių žemės šauksmas. Kaunas, LPKTS, Laisvės kovų archyvas, 2007.

86. Sudarytojai Algimantas Biliūnas, Alfonsas Žaldokas. Mes kovojo-me ir žuvome, kad Lietuva būtų lais-va. Kaunas, 2005.

87. H. Tautvaišienė. Tautų kapiny-nas Sibiro tundroje. Niujorkas, 1962.

88. Jonas Matusas. Saulių sąjungos istorija. Kaunas, 1939.

89. Kipras Bielinis. Teroro ir ver-gijos imperija sovietų Rusija. Niujorkas, 1963.

90. Ignas J. Šeinius. Raudonasis tvenas. Niujorkas, 1953.

91. Sudarė Agnė Šiušaitė, Jonas Urbanavičius, Vytautas Landsbergis. Pamirštas SSRS karonusikaltimas, Rai-niai 1941 06 24–25. Vilnius, 2007.

92. Lietuvių archyvas, bolševizmo metai. Braklinas, 1952.

93. Kazys Škirpa. Sukilimas. Va-lingtonas, 1973.

94. Matas Raišupis. Dabarties kankiniai. Lietuvos vyskupų, kunigų ir tikiinčiųjų kryžiaus kelias pirmojoje ir antrojoje sovietų okupacijoje.

95. J. Padaubietis. Telšių kankinių. Pitsburgas, 1949.

96. Žemaičių kankiniai. Hamilto-nas DLK Algirdo šaulių kuopa.

97. Paruošė A. Martinionis. Kremliaus klasta. Vilnius, Kardas, 1995.

98. Rainių tragedija. Lietuvos gy-ventojų genocido ir rezistencijos ty-rimo centras, 2000.

99. Juozas Tumas. Kelias į Červe-nę. Vilnius, 1990.

100. Liudas Dovydėnas. Mes val-dysime pasaulį. I-II tomai. Romuva, 1970.

101. Adolfas Damušis. Lietuvos gyventojų aukos ir nuostoliai Antrojo pasaulinio karo ir pokario 1940–1959 metais. Antra pataisyta laida.

102. Juozas Prunskis. Lietuva bol-ševikų okupacijoje. Čikaga, 1979.

103. Viktoras Ašmenskas. Didžiosios tautos aukos. Vilnius, 2009.

Pastaba. Už saraše pateiktų knygų bibliografinių duomenų tikslumą „Tremtinio“ redakcija neatsako.

2010 m. rugpjūčio 27 d.

Partizanų fotografas Stanislovas Šniutė

Lietuvos kariuomenės 4 pulko 9 kuopos savanoris, eilinis Kazimieras Šniutė 1920–1921 metais apdovanotas Vyties Kryžiaus 1-ojo laipsnio ordinu ir Kryžiumi „Už Tėvynę“, su žmona Konstancija ir trimis vaikais gyveno Kėdainių apskritys Surviliškio valsčiaus Narušių kaime. Antrosios bolševikų okupacijos metais tapo Vyčio apygardos Ramygalos ir Krekenavos apylinkėse Antano Užkuraičio-Liepos partizanų junginio nariu, pasivadino Savanoriu, buvo būrio vadas. 1947 metais Ramygalos apylinkėse liko du būriai: Savanorio ir S. Eitmanavičiaus-Biednojo Rupūžės. Tačiau apygarda pateko į MGB agento J. Markulio-„Erelio“ pinkles. 1948 metų gegužės 13 dieną sužeistas mūšyje garbingai iš gyvenimo pasitraukė apygardos vadas Danielius Vaitelis-Briedis. Kazimieras Šniutė-Savanoris žuvo 1947 metų spalio 17 dieną.

Stanislovas Šniutė, gimęs 1927 metais, gimtuose kraštose pasirodė jau po tévelio mirties. Buvo išvykęs į kitus

Krekenavos apylinkių partizanės Birutė Čepaitė, žuvusi 1949 metais, ir Jadviga Žardinakaitė-Bartašienė-Daktaras Dolitlis. 1949 metai
Stanislovo Šniutės nuot.

Omsko lagerio kaliniai, viršuje dešinėje – Stanislovas Šniutė. 1956 metai

kraštus, grįžęsus susikūrė gražią legendą, tad vietos valdžia iš pradžių jį paliko ramybėje. Greitai jis susiseikė su Jono Vepšto-Paukštelio (žuvo 1951 m. kovo 14 d.) būrio partizanais, tapo jų pagalbininku, priėmė priesaiką. Vaikinas parsivežė namo gera vokišką fotoaparatą, tad sulaukė partizanų prašymų juos nufotografuoti. Nuotraukos pasklido po apylinkes, tačiau patys negatyvai buvo kruopščiai slepiami. 1949 metais vienoje sodyboje stribai rado kelias partizanų nuotraukas, sužinojo, iš kur ten gyvenusios merginos jas gavo. Kai 1950

metais Stanislovą areštavo ir teisė, šios nuotraukos buvo jo „kaltės“ įrodymai...

– Pamenu, kad tuo metu turėjau nufotografavęs porą šimtų kadrių, nuotraukos buvo geros kokybės, – prisimena Stanislovas Šniutė. – Šešerių metus buvau Omsko lagerje, sugrįžusiam namovietos neliko, neregistravo, tačiau džiaugiausi, kad liko atminimui nuotraukų negatyvai. Juos turiu ir šiandien... Keliuose kadruose esu nufotografavęs ir aš, bet, kaip legaliai gyvenantis, dangčiau veidą... žiūronais.

Kartą pas Kazimierą Šniutę-Savanori atėjo Krekena-

vos fotografas Vytautas Bajoriūnas ir klausė, kaip jam pasiegti, jei stribai ir enkavedistai liepia fotografuoti išniekinčius partizanų kūnus. Tas taip ir pasakė: „Fotografuok, tik būtinai istorijai pasilik povie na nuotrauką...“

Stanislovas Šniutė dabar didžiuojasi savo darbais. Jodarytos partizanų nuotraukos nugulė archyvuose, pasklido spaudoje, buvo publicuojamos Lietuvos GRTC leidiniuose, A. Garmutės, R. Kauniečio, A. Slavicko knygose, tačiau, deja, jų autorius nebuvo nurodytas...

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Sveikiname

85-ojo jubiliejaus proga sveikiname buvusį Krasnojarsko krašto Užūro rajono tremtinį Kazimierą BAGDONAVIČIŪ, gyvenantį Telšiuose.

Linkime geros sveikatos, laimes, Dievo palaimos.

Buvę Salgono tremtiniai

Dékojame paaukojusiems paminklo Kovotojų už Lietuvos Laisvę Motinai pastatymui

Prie šio paminklo pastatymo dar galite prisidėti ir Jūs, Jūsų šeimų nariai, giminės, kaimynai, norimą paaukoti sumą pervesdami į Lietuvos politinių kalinių ir tremtiniių sąjungos DNB NORD banko sąskaitą Nr. LT864010042501566754. AB DNB NORD bankas, Kauno skyrius, banko kodas AGBLLT2XXXX, SWIFT kodas, adresas: Laisvės al. 86, LT-44250 Kaunas.

Dékojame paaukojusiems:

Radvilei Morkūnaitei-Mikulėnienei – 1000 litų,

Joanai Meškauskaitėi – 40 litų,

Severinui Rimšai – 100 litų,

Juozui Kataržui – 10 litų,

Onai Garšvienei – 50 litų,

Vandai Karpavičienei – 20 litų,

Kazimierui Kisieliu – 100 litų,

Paulinai Danutei Vidrinskienei – 100 litų,

Albinui Kazakevičiui – 50 litų,

Jonui Algirdui Gvildžiui – 50 litų,

Aldonai Meškauskienei – 100 litų.

LPKTS pirmininkas Povilas Jakučionis

Prisimename tauru žmogų

„Tremtinyje“ skaičiau apie Onos ir Igno Kuzinevičių šeimą iš Burbiškių kaimo, Žiežmarių valsčiaus, Trakų apskritys. Čia pokaryje partizanaudami paguldė galvas Onos vyras ir penki sūnūs. Šeštasis po dvidešimt metų žuvo Sibiro tremtyje. Jis taip pat buvo Ignas, gimęs 1915 metais, Didžiosios Kovos apygardos partizanas, A rinktinės 3 kuopos būrio vadas, slapyvardžiu Voverė. Jų 1947 metais suėmė NKVD kareiviai bunkeryje M. Juodžio sodyboje, Nemaitonių kaime, Semeliškių valsčiuje. Iš pradžių karinis tribunolas jam skyrė mirties bausmę, bet vėliau pakeitė į nuteisę 25 metams kalėti bei 5 metams tremties. Kalėjo Vorkutoje, Dubrovage, Javase, Mordovijoje. Mirė Sibire.

Mano tévelis Dovydė Šilinis – 1941 metų birželio sukilėlis, šaulys – buvo nuteistas 25 metams kalėti, o vyras Justinas Šilinis – Vorkutos lagerio sukilėlis, nuteistas 25 metams. Po Stalino mirties išlagerių jie buvo išleisti anksčiau.

Gyvenome tada Ukmergėje nuomojamame kambarėlyje, auginome sūnelius. Kartą vyras parsivedė gatvėje sutiką, iš lagerių laikų pažistamą

vyrą – Igną Kuzinevičių. Tadidien pietums kepiau bulvinius blynus ir kviečiau vaišintis, nes vyro likimo brolių man buvo kaip giminės. Drovedamas jis bandė atsisakyti, nenorėjės nuskriausti šeimos. Tada septynmetis mūsų sūnėlis pašoko, pribėgo prie jo, apkabino rankutėmis svečio kaklą, prisiglaudė prie šerdutės ir paprašė neatsisakyti, nes juk blynai labai skanūs... Ignas susigraudino, jo akyse pasirodė ašaros, o pavalgės vaikui pasakė, kad jau dvidešimt metų tokio skanėsto neragavęs. Papasakojo Ignas, kad sugrįžo į Lietuvą po lagerių ir tremties, tačiau nei téviškėje, nei visoje Lietuvoje jam nėra vietas prisiglausti.

Pradėjome ieškoti galimių Ignui apsigyventi Anykščiuose, Rokiškyje, Utenoje. Mano tévelio brolis Juozas sutiko jį priregistruoti savo nameliuose, tačiau valdžia nesutiko. Visur jis buvo apšaukiamas „banditu“, gal net ne pačiam, o ypatingu, nes penki broliai paaukojo gyvybę partizanaudami. Pasakojo, kad į jo prašymus sumažinti bausmę ir tremties laiką, neigiamą gaudavo LTSR Aukščiausiojo Teismo atsakymą.

(keliamas į 7 psl.)

Išlikti buvo verta

Praėjusio amžiaus pirmoje pusėje Varnupių kaime, Daukšių parapijoje, Marijampolės apskrityje, ūkininkavo Stanyňų šeima. Jiems priklausė 20 hektarų žemės. Šeimoje užaugo keturios seserys ir keturi broliai. Okupacijos nutraukė ramų gyvenimą. Laisvi žmonės negalėjo nesipriešinti ir tapti vergais. Du broliai Stanyňai – Juozas ir Jurgis, partizanai, žuvo 1945 metų vasarą Dovinės upėje traukdamiesi nuo persekiotojų. Trečias brolis Vladas, partizanų vadovybei sutikus, legalizavosi. Vėliau jis drauge su tėvais ir kitais šeimos nariais buvo ištremtas į Irkutsko srities Nižneudinsko rajoną. Ketvirtas brolis Vincas, gimęs 1926 metais, mokėsi Marijampolės gimnazijoje. 1945 metų gruodį jis gavo šaukimą į NKVD būstinę. Atrodė, išsiaiškins ir po to grįžtų į gimnaziją. Užėjo pas enkavēdistus ir pasiliko daugeliui metų...

Vincas prie namų Varnupiuose kaip sutartą ženkltam tikroje vietoje pastatydavo dalbą ar baslį. Taip partizanai sužinodavo kada kur yra stribų ir kareivių. Kai kas iš arestuotų žinojo šią Vinco pareigą ir apie tai pranešė tardytojams. Po ilgų tardymų penkių žmonių grupė Vincą teisė Liudvinavo miestelyje. Prūsaitis, sučiuptas bunkeryje, buvo nuteistas mirties bausme, vėliau pakeista 25 metais į kalinimo. Iš grupės mažiausiai kalinimo terminai skirti Vincui Stanyňui ir Gauliai – po 10 metų. Taip Vincas už kuolo statymą atsidūrė pasaulyje pakraštyje...

Iš Marijampolės politinius kalinius perkėlė į Vilniaus Lukšiškių kaičių. Iš ten prasidėjo kelionė į tolimesnį imperijos kraštą. 40 parų vežė geležinkelį, kol pasiekė Nachodką prie Japonijos jūros, netoli Vladivostoko, kur apie 20 tūkstančių kalinių laukė „pakrovimo“. Pagaliau V. Stanyňas buvo įgrūstas į laivą „Sovietskaja Latvija“, gabenusi apie 1500 kalinių. Po 10 dienų kelionės laivas priplaukė Čiukotiją, Krestų užutėkį. Ten nebuvu jokio uosto, tik plynas krantas ir pliki kalnai, kur net žolė neaugo. Klimatas čia pasirodė itin atšiaurus – 30 laipsnių šaltis svilino kaip ugnis. Magadane net 50 laipsnių šaltį buvo lengviau išverti. Pakalnėje kėpsodo iš lento sudurstytas barakas, ir sukimšo kalinius. Nuteistiesiems teko dirbtai volframuo kasykloje.

Dar Nachodkos persiuntimo punkte, kur buvo daug kriminalinių nusikaltėlių, kilo didžiulės mustynės tarp nusikaltėlių kastų – „blatnų“ ir „sukų“. Malšindami riaušes sargybinių sužeidė – peršovė vieną iš „blatnų“ vadeivę, kažkokį Karpovą. Viens iš „sukų“ sužeistajį pribagė – užmušė. Tasai žudikas buvo nuplukdytas į Čiukotiją. Ten pat atsidūrė ir keli Karpovo sėbrai, volframuo kasykloje jie minėtai „suką“ nužudė – taip atkeršio už savo vadeivę.

Darbas buvo sunkus, maitinimas – daugiau negu menkas. Tuo iš Vinco beliko oda aptrauktas skeletas, svėrė tik 40 kilogramų. Bet jis vistiek varė į darbą. Kartą jis atnešė kuro – žabų į viršininko patalpas. Viršininkas atkreipė dėmesį į sunykusį kalinį. Sužinojęs, kad jis lietuvis, pagyrė jo tau tiečius – darbščius ir pareigingus žmones, ir perkėlė jį dirbtį į kepyklą. Taip V. Stanyňas liko gyvas. Po kiek

laiko iš darbo kepykloje atleido vieną prasižengusiją Vincas tam vargšui davė kepalėlių duonos. Tasai su kepalėliu nubėgo pas lagerio operatyvininką parodyti, kad ne jis, bet V. Stanyňas nukniaukinėja duoną. Geismas likti gyvam nustelbdavo kitus žmogiškuosius jausmus, net ir dékingumą. Bet Vinco viršininko déka nenubaudė. Vincas to žmogaus nepamiršta, saką, vis pasimeldžias už jo sielą.

Dirbant lagerio kepykloje kartą nutiko labai pavojingas nuotyklis. Per pūgą kepykloje pasibaigė skystas kuras. Reikėjo eiti į atokiau esantį sandėlių. Išsiuntė tris žmones, tarp jų Vincą ir žmogų, gerai žinantį kelią. Aperengė geriausiais trofējiniais japoniškais kailiniais. Lauke nieko nesimatai, vėjas kaukė taip, kad susikalbėti buvo galima tik šaukiant vienas kitam į ausį. Ejo susikabinę, ant nugarų nešdamiesi indus kurui. Sandėlių pasiekė sekmingai. Grįžtant Vincas pajuto, kad nebepaneša krovinių. Teko dalį skysčio išpilti. Kol jis tvarkėsi, bendrakeleiviai dingę pūgoje. Teko vienam ieškoti kelio. Ilgai pėdino apgrabiomis. Sustojujis pailsėti apnikdavo miražai – tarsi būtų papuolės į gražią, gėlių pribarstyta pievą. Gerai supratę, jeigu užsnūstų, tai ateitį galas. Atklydo į žuvusių lakūnų kapines. Išsigelbėjimas netoli. Pailsėjo ir vėl leidosi į sunkią kelionę. Pastebėjo statinę – statinėmis buvo nužymėtas kelias į lagerį. Tuo metu pūga staiga nušiuvo ir Vincas nesunkiai pasiekė barakus. Baisus klaidžiojimas pūgoje truko beveik dvi paros.

Po keturių Čiukotijoje iškentėtų metų V. Stanyňą drauge su kitais politinių kalinių perkėlė į Magadaną. Iš Magadano jis pateko į Bielovo gyvenvietę, politinių kalinių lagerį, kur dirbo aukso kasykloje.

Karo ir pokario metais lagerių sargybą sudarė žiaurūs, negailestingi žmonės. Tai buvo lyg Lietuvos stribai, atleisti nuo fronto. Vėliau, kai juos pakeitė būtinos tarnybos kareiviai, tarp jų pasitaikydavo žmoniškesnių.

V. Stanyňą iš lagerio išleido 1953 metais, bet jis tose pačiose vietose dar liko tremtyje. Dirbo stiklo gamykloje Stekolnyj arba „72-as kilometras“ gyvenvietėje. Matyt, tiek kilometrų buvo iki Magadano. Gyvenvietėje radosi daugiau iš lagerių išėjusių lietuvių. Kai kurie susirentė namukus. Net vieną iš gatvelių vadino Lietuvių gatve.

Prie buvusių kalinių prisistatė vietiniai reketininkai, iki tam tikro termino reikalavo sumokėti nurodytą pinigų sumą. Jei ne – išpjaušim! V. Stanyňas ir jo draugai apsiginklavę kaip mokėjo ir atėjus „skerdikams“ antpuoliu atmušę.

Netrukus V. Stanyňas grįžo į Lietuvą. Apsigveno Marijampolėje, sutiko gyvenimo draugę Marytę. Užaugino dukterį, tapusią gydytoja, sūnų – veterinarijos gydytoją. Aštuoni vaikai – studentai. Lietuva – neprilausoma. Vertėjo išlikti gyvam, nors dirbant kasyklose žmogaus gyvybę buvo menkesnė nei vabalėlio. O ir pats atsidūrės prieš šachtos gelmę galėjo žengti žingsnelį ir būtų galas vargui ir pasityciojimams. Juk girdėdavo žodžius: „Niekad nepamatysi savo Lietuvos... Jūs atgabentį čia, kad negrįžtumėt!“

Aleksandras JAKUBONIS

Pagerbtas partizanų atminimas

Rugpjūčio 22 dieną minėjome Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės Kęstučio tėvėnijos partizanų Vytauto Salicko-Vytrario, g. 1929 m. Varduvos k., Vytauto Rinkevičiaus-Skydo, g. 1931 m. Miroslavo mstl., Antano Matulevičiaus-Jazmino, g. 1927 m. Vardos k., ir Vytauto Miklušio-Granito, g. 1931 m. Pošnios k., žūtį.

Saulėtą sekmadienį, šv. Roko atlaidų dieną, iškilmingo renginio dalyviai rinkosi Ūdrijoje prie bažnyčios. Atvyko Alytaus aps. A. Juozapavičiaus šaulių rinktinės Alytaus ir Lazdijų kuopų šauliai, LLKS Dainavos

metais pajėgė organizuotai pasipriehinti šimteriopai galingesniams priesui. Partizanų pastangos įkvėpė Tautai drąsos ir pasitikėjimo, kad po daugelį metų pažadintų Atgimimo aušrą. Gerbdami žuvusių partizanų atminimą mes suvokiamė, kad esame kiekvienas atsakingas už dabartį, kurioje esame, ir už ateitį, kurią kuriame. Teigulbūna Lietuvoje kuo daugiau to pojūčio ir suvokimo, kad niekada nepasikartotų rugpjūčio 23-iosios ar sausio 13-osios įvykių. Mes privalome išsaugoti tai, už ką kovojo mūsų tėvai ir seneliai. Mes turime eiti jų nuties-

Prie pašventinto atminimo ženklo Laisvės kovų dainų ansamblis dainuoja partizaniškas dainas

Autorius nuotrauka

apygardos partizanai, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bendrijos Alytaus skyriaus, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Lazdijų filialo nariai, Sausio 13-osios brolijos atstovai, žuvusių giminės bei kitų svečiai.

Šv. Jėzaus širdies bažnyčioje parapijos klebonas Arūnas Simonavičius aukojo šv. Mišias, vėliau vyko procesija aplink bažnyčią.

Po šv. Mišių vykome į partizanų žūties vietą Jackonių kaime, netoli buvusios Juozo Mažeikos sodybos, kur buvo pašventintas paminklinis atminimo ženklas. Renginį vedė Ūdrijos pagrindinės mokyklos direktorė Vitalija Vitkauskienė. Padėta gėlių ir uždegta atminimo žvakučių prie kulkos paminklo, tylos minute pagerbtas žuvusių partizanų atminimas. MPB DK Birutės bataliono karrai atliko pagarbos salves, gausiai susirinkę renginio dalyviai sugiedoję Tautos himną. Paminklinį atminimo ženkla pašventino MPB DK Birutės bataliono kapelionas kpt. Jonas Tamošiūnas.

Ūdrijos pagrindinės mokyklos istorijos vyr. mokytoja Zita Rutkauskienė kalbėjo: „Istorija mena daug pergalių. Resistencinė kova – tai tarisi Žalgirio mūšio pergale, tik kitame laike, kitoje vietoje, bet su tuo pačiu laisvės tikslu. Nuo 1944 metų vasaros Lietuvoje kilę galingas pasipriešinimo judėjimas – tai tarsi gynimosi, kovos už Laisvę, už Nepriklausomybę procesas. Ir nieko negali būti gražiau už šias didžiausias vertėbes. Prieškario mokykla sugebėjo išugdyti tokį jaunimą, kuris karo ir pokario okupaciją

tu Laisvės keliu, laikytis papiročių ir tradicijų, gerbti savo palikimą ir išlikti unikalia tauta“.

Bendruomenės „Vidupis“ pirminkas įteikė padėkos raštus asmenims, padėjusiems organizuoti šventę. Žuvusių atminimui Laisvės kovų dainų ansamblis iš Lazdijų atliko partizanams skirtas dainas, žmonės kalbėjosi, dalijosi prisiminimais.

V. Salickas mokėsi Alytaus gimnazijoje, tačiau po 1947 metų spalio 11 dienos, kai Alytuje buvo nušauta NKGB Alytaus skyriaus agentė T. S., jis pasitraukė pas partizanus, pasirinkdamas Vytrario slapyvardį. 1949 metais minimas kaip Kęstučio grupės štabo viršininkas, o nuo 1949 metų rugsėjo 23 dienos paskirtai laikinai eiti Kęstučio tėvėnijos vado pareigas.

1948 metų gegužė Miroslavo valsčiuje likviduotas rezervinių partizanų būrys, keli suimti. A. Matulevičius pasislėpė ir išstojo į partizanų būri, tapdamas partizanu Jazminu.

V. Rinkevičius-Skydas partizanavo nuo 1947 m.

1950 metų sausio 20 dieną Jackonių kaime, Juozo Mažeikos (Adolfo Ramanausko-Vanago) žmonos dėdės sodyboje MGB Krokielaukio valsčiaus operatyvinė grupė, vadovaujama ltn. Petro Burinsko, apsupo ir mūšio metu nukovė minėtus keturis partizanus. Susišaudymo metu žuvo sovietų kareivis Michailas Babajevas ir dar vienas buvo sužeistas. Partizanus išdavė MGB užverbuotas agentas „Petras“ (Antanas P., jau miręs). Partizanų kūnai buvo išniekinti Alytuje, jų palaidojimo vieta nežinoma.

Gintaras LUČINSKAS

2010 m. rugpjūčio 27 d.

Tremtinys

Nr. 32 (910)

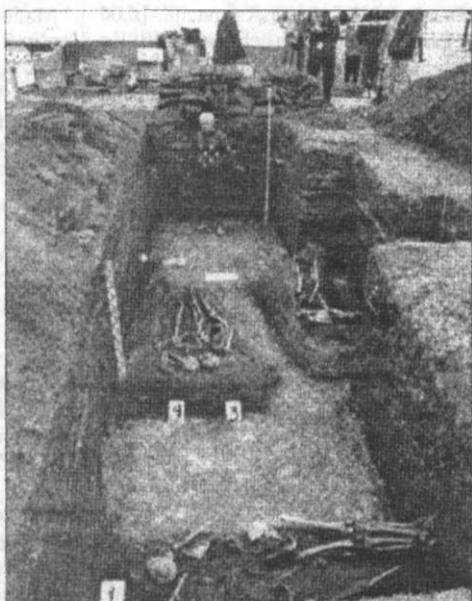
7

Pagaliau suras amžinojo poilsio vieta

Prie vieno iš trylikos buvusių NKVD ir MGB kančios ir mirties namų Marijampolėje, Vytauto g. 26, vadinamojo Bagdono name, buvusių politinių kalinių ir tremtinių iniciatyva 1999 m. spalį pradėti archeologiniai kasinėjimai. Jų metu prie minėto pastato 30 kvadratinį metrų plotę, 90 centimetrų gylyje surasti šešių žmonių skeletai. Marijampolės apylinkės prokuratūros prokurores O. Plioplienės nutarimu šie palaikai buvo išsiusti į Valstybinę teismo medicinos tarnybą ekspertizei atlikti.

Teismo medicinos ekspertizės akte pateikta išvada, kad tiriamieji kaulai priklauso keturiems vyrams ir dvieriams. Keturiems iš jų nustatyti šautiniai kaukolės sužalojimai, vienam – šautiniai ir mušiniai kaukolės sužalojimai. Manoma, kad partizanas paimtas sužeistas ir tardant užmuštas. Ir tik moters skeletas Nr. 2 – be jokių sužalojimų.

2010 m. kovo 1 d. Valstybinės teismo medicinos tarnybos prie LRTM Serologijos DNR laboratorijai buvo duota užduotis atlikti skeleto griaucių DNR tyrimą. Po šio tyrimo partizanų palaikai liepos 9 d. Marijampolės rajono apylinkės prokuratūros iniciatyva parvežti į Marijampolę.

NKVD aukų palaikų kasinėjimo vieta Marijampolėje jau prilyginta Tuskulėnams.

medicinos sesers Teofilės Gavėnaitės, kuri nepakelusi tardymų, kameroje pasikorė (ekspertize rodo, kad skeleto Nr. 2, 23–28 metų moters, vienintelės iš 6 skeletų šautinių sužalojimų nėra).

Antras moters skeletas Nr. 4 leidžia manyti, kad tai partizanės Liudos Žalnieriukynaitės-Saulutės, 1949 m. gegužė nelygioje kovoje su čekistais sunkiai sužeistos į galvą ir patekusios į nelaisvę, palaikai. Atvežta į Marijampolę.

lė – saugomi prokuratūroje.

Nors palaikai neidentifikuoti, tačiau remiantis tyrimu išvadomis ir liudininkų parodymais galima teigti, kad tai 1948–1949 metų teroro aukos. Tikėtina, kad moters skeletas, pažymėtas Nr. 2, yra

lės ligoninė mergina mirė. Vyrų partizanų tapatybę nustatyti dar sudėtingiau. Partizanų kūnai buvo išsprausi po du į labai siauras ir negilias duobes.

Tai nebaigtos paieškos ir neįminta mislė. Tačiau malonus, kad po tiek metų žuvusiuju ir nukankintu palaikai pagaliau suras savo amžinojo poilsio vietą. Partizanų palaikai iškilmingai bus palaidoti rugsėjo 6 dieną Marijampolės naujosiose kapinėse prie Partizanų memorialo.

Palaikai bus pašarvoti Marijampolėje, Vytauto g. 28, buvusios apskrities salėje. Rugsėjo 5 d. 12–17 val. atsisveikinimas su nežinomu Lietuvos partizanu palaikais. Rugsėjo 6 d. 9.30 val. palaikų išnėsimas į Šv. Vincento Pauliečio bažnyčią. 10 val. Šv. Mišios už nukankintus ir žuvusius Lietuvos partizanus. Po Šv. Mišių palaikus išlydésime į Marijampolės naujasias kapines. Kviečiame dalyvauti.

Jei kas turite žinių apie minėtų partizanių žūtį ar prisimenate įvykių, kad būtų žuvęs partizanas, kurio mirties priežastis – šautiniai kaukolės ir krūtinės sužalojimai, pa-skambinkite šių eilučių automobiliu. Tel. (8 343) 56 223 arba mob. 8 699 52 720.

Aldona VILUTIENĖ,
Laisvės kovų dalyvė

Prisimename taurų žmogų

(atkelta iš 5 psl.)

Kol Ignas gyveno su mumi, stebėjomės, kaip žmogus, dešimtis metų iškalėjės, neturėjės savo šeimos, vaikelių, užbūrė mūsiškų sūnų pasakomis, savo rankomis pagamintais mediniai žaislais: kiškučiais, paukšteliais, vėjo malūneliais, kurie virpino ne tik vaikų, bet ir mūsų širdis. Ilgametis politinis kalinas tapo mūsų sūnelio geriausiu draugu. Ignas tragiškai lemėjis prisimena ir dabar.

Neradės prieglobočio Lietuvoje, ujamas, niekinamas ir raginamas važiuoti ten, iš kur atvyko, Ignas pasidavė. Išvytas iš Tėvynės, vėl grįžo į ledinę Šiaurę... Po poros metų sulaukėme jo, kai dideliam mūsų vaikų džiaugsmui, grįžo į Lietuvą atostogų. Deja,

tai buvo paskutinė Igno kelionė namo. Jis mirė Šiaurėje, manau, iš didelio liūdesio dėl prarastos Tėvynės. Rašau, bijodama, kad nenuėtų praeitinio lietuvių, patrioto, didelio Žmogaus gyvenimo istorija, kad dažniau kalbėtume apie šeimas, kurios dėl Lietuvos Laisvės neteko ne vieno, o kelių vaikų. Garbė ne tik Motinai, Tėvui, išauginusiem tokius vaikus, bet ir Žiežmarių krašto žmonėms, Burbiškių pradžios mokyklos mokytojams...

Danutė ŠILINIENĖ
Redakcijos priesašas.
Danutės Šilinienės laiškai iš Ukmėrės gavome prieš kurį laiką. Deja, autorė jo publicacijos nesulaukė... Ši nuostabiai graži ir pamokanti istorija padėjo rašytojui Stanis-

lovui Abromavičiui papildyti Kuzinevičių šeimos istoriją knygoje „Partizanų Motinos“ pasakojime apie Oną Kuzinevičienę, dėl Lietuvos nepriklausomybės netekusią šešių sūnų ir vyro.

Skelbimai

Rugsėjo 29 d. (sekundienė) 15 val. Jūrų technikos fakulteto aktų salėje (Bijūnų g. 17) pakartotinai kviečiamas bendras Klaipėdos politinių kalinių ir tremtinių sajungos narių susirinkimas-konferencija. Darbavarkėje – valdybos narių skaičiaus keitimas, naujos redakcijos įstatų patvirtinimas, einamieji reikalai. Turėkite nario pažymėjimą.

ISSN 2029-509X

Leidėjas LPKTS

Tremtinys

Redaktorė

Jolita Navickienė

Redakcija:

Dalia Maciukevičienė,
Vesta Milerienė,
Rasa Duobaitė-Bumbulienė

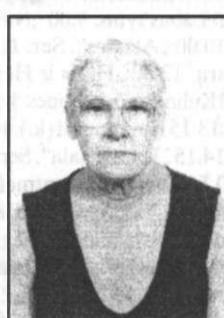
Mūsų adresas: Laisvės al. 39, LT-44309 Kaunas, tel. (8 37) 323 204, faksas (8 37) 323 214

Indeksas 0117. El. paštas: tremtinys@erdves.lt, LPKTS puslapis internete: <http://www.lpkts.lt>

Įmonės kodas 3000 32645. Ats./sąsk. AB "Vilniaus bankas", kodas 70440, Nr. LT18 70440600 0425 8365.

Spausdino spaustuvė UAB "Rinkos aikštė", Josvainių g. 41, Kėdainiai

Offsetinė spauda 2 sp. lankai. Tiražas 3140. Užs. Nr.

ILSEKITĖS RAMYBĖJE

Petrutė Kuraitytė-Stonienė-Stosienė

Gimė Grigalaičių k., Raseinių aps., ūkininkų šeimoje. Du broliai buvo partizanai. 1945 m. Petrutę areštavo, bet jai pasisekė pabėgti iš Šiluvos arestinės. Teko gyventi partizanų gyvenimą. Ištekėjo už Juozo Stonio. Jam žuvus, Petrutė gyveno svetimą pavarde. Buvo areštuota, nu-teista 25 metams. Po Stalino mirties grįžo į Lietuvą. Ištekėjo. Užaugino dukterį.

Palaidota Šaukoto kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame dukterį su šeima ir visus artimusios.

Šaukoto buvę politiniai kaliniai ir tremtiniai

Danutė Juzefa Šakarvytė-Bačiulienė 1939–2010

Gimė Anykščių r. Kurtinių k. ūkininkų šeimoje, auginusioje tris dukteris. Tėvai buvo stambūs ūkininkai, tad 1949 m. kovą visa šeima buvo ištremta į Irkutsko sr. Zalarinkso r. Romonenko gyvenvietę. Danutė ten baigė vidurinę mokyklą. 1958 m. šeima grįžo į Lietuvą. Danutė mokėsi Antalieptės žemės ūkio technikume, baigusi dirbo Kašeikių ir Girsuteitiškio kolūkiuose. 1971 m. įstojo į Vilniaus pedagoginio instituto Rusų kalbos skyrių. Baigusi mokslius ištekėjo ir visą laiką dirbo Alantos vidurinėje mokykloje rusų kalbos ir namų darbų ruošos mokytoja. Užaugino dvi dukteris. Buvo LPKTS ir TS-LKD narė.

Palaidota Molėtų r. Alantos kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame vyrau dukteris.

LPKTS Molėtų filialas

Vincas Juškevičius 1926–2010

Gimė Varėnos r. Sapiegiskių k. valsčių šeimoje. Sovietams okupavus Lietuvą, augo pas gimines, nes tėvai buvo išvykę į Braziliją. 1945 m. dalyvavo Varčios mūšyje. Baigė Varėnos gimnaziją, išgijo pedago go ir elektromechaniko išsilavinimą. Varėnos rajone ir Druskininkuose dirbo įvairius darbus. Nuo 1990 m. buvo Druskininkų Sajūdžio sekretorius. Vado vavo Mergelės akių memorialo žuvusiems Laisvės kovotojams ir paminklo buvusioje Juozo Vitkaus-Kazimieraičio vadavietėje Dumskabalėje pastatymui. Jo iniciatyva ir pastangomis pastatytas paminklas partizanams, atidengta memorialinė lenta kunigui Z. Neciunskui-Elytei Nedzingėje. Palaidotas Ratnyčios kapinėse.

Bendražygiai

Pranas Zuzevičius

1927–2010

Gimė Kaišiadorių r. Vekonių k. ūkininkų šeimoje. 1949 m. kartu su tėvais ir šešių savaičių dukrele buvo ištremta į Irkutsko sr. Usolės rajoną. Dirbo miško ruošos darbus. 1956 m. grįžo į Lietuvą. Dirbo Pajiesio kolūkyje ir Kalvių tarybiname ūkyje. Užaugino dvi dukteris ir du sūnus. Puoselėjo lietuviškas dainas, kleidė lietuvišką dvasią artimiesiems, džiaugėsi atkurta Lietuvos nepriklausomybe.

Palaidotas Kalvių kapinėse.

Vaikai

Rugsėjo 2 d. (ketvirtadienį) 9 val. Kauno apygardos teisme (Mickevičiaus g. 18) bus nagrinėjamas Algio Klimaičio apeliacinis skundas dėl Kauno miesto apylinkės teismo 2010 m. vasario 24 d. sprendimo, kuriuo A. Klimaičio ieškinys dėl knygos „Iš naujosios Lietuvos istorijos“ buvo atmetas. Kviečiame dalyvauti.